

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Lenka Rusinková

KOMUNIKAČNÉ HRY A AKTIVITY SO ŽIAKMI S ASPERGEROVÝM SYNDRÓMOM V ŠKD

Osvedčená skúsenosť odbornej praxe

Bratislava
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Lenka Rusinková

Kontakt na autora: Súkromná základná škola pre žiakov s intelektovým nadaním
CENADA,
Majerníkova 60, 841 05 Bratislava – Dlhé Diely
e-mail: lenka.demcakova@gmail.com

Názov OPS/OSO: KOMUNIKAČNÉ HRY A AKTIVITY SO ŽIAKMI S ASPERGEROVÝM
SYNDRÓMOM V ŠKD

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2014
VII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Eva Skalská

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Aspergerov syndróm, deti s AS v ŠKD, deti s AS a hra, komunikačné hry a aktivity v praxi, chyby pri aktivitách v ŠKD.

Anotácia

Práca je zameraná na využívanie komunikačných hier a aktivít pri práci s deťmi s Aspergerovým syndrómom v školskom klube detí.

Prostredníctvom štyroch vyučovacích hodín poskytne popis jednotlivých činností, ktoré súvisia nielen so samotnou hrou, ale aj s jej prípravou, priebehom a ukončením.

Každá realizovaná hra bude doplnená o reflexiu autorky, v ktorej upozorní na niektoré špecifiká, možnú variabilnosť hry, resp. na prípadné chyby, ktorým by sa mal pedagóg, prípadne pedagogický zamestnanec, pri práci s deťmi s Aspergerovým syndrómom pri hre, vyhnúť.

OBSAH

ÚVOD	5
1 OPIS OSVEDČENEJ SKÚSENOSTI ODBORNEJ PRAXE.....	7
1.1 Kontext a rámec OSO	7
1.2 Špecifikácia cieľovej skupiny	7
1.3 Ciele osvedčenej skúsenosti odbornej praxe	7
1.4 Metodológia a vymedzenie kompetencií.....	7
2 DETI S ASPERGEROVÝM SYNDRÓMOM	8
2.1 Deti s AS v ŠKD	8
2.2 Deti s AS doma	9
3 VPLYV HRY NA DIEŤA S AS	11
3.1 Komunikačné hry a aktivity z aspektu pedagóga	11
3.2 Komunikačné hry a aktivity z aspektu rodiča.....	12
4 DIDAKTICKÝ PROJEKT	13
4.1 Štruktúra a priebeh prvej vyučovacej hodiny TAJOMNÁ NÁDOBA	14
4.2 Štruktúra a priebeh druhej vyučovacej hodiny VÝMENA ROLÍ	16
4.3 Štruktúra a priebeh tretej vyučovacej hodiny ČO VIDÍŠ NA OBRÁZKU?	18
4.4 Štruktúra a priebeh štvrtej vyučovacej hodiny BUDOVY	23
ZÁVER	26
Zoznam bibliografických zdrojov	28
Zoznam príloh	29

ÚVOD

V dnešnom svete je diagnóza Aspergerov syndróm (AS) známejšia ako inokedy predtým. Deti s touto diagnózou sú schopné fungovať medzi deťmi bez diagnózy, len v tom prípade, ak sa im venujeme správnym spôsobom v škole, ale aj doma. Deti s AS nie sú zlé, neslušné apod., len vnímajú svet inak ako ľudia bez AS a preto si k ľuďom s AS musíme nájsť tú správnu cestu, vedieť ich pochopiť, tolerovať a nájsť vhodný prístup, aby s nami komunikovali a boli otvorení tomu, čo sa im snažíme povedať a vysvetliť.

Teoretická časť tejto práce, stručne opíše základné znaky Aspergerovho syndrómu, ktoré môžeme spozorovať u detí v predškolskom veku, ale aj neskôr v staršom veku. Poskytneme a navrhujeme vhodné postupy, ako pracovať s deťmi s AS. Postupy ako môže dieťaťu s AS pomôcť pedagogický zamestnanec priamo v škole. Postupy, ako môže samotný rodič efektívnejšie prispieť k tomu, aby bolo dieťa s AS samostatné, schopné začleniť sa do kolektívu s tým, že bude vedieť ovládať svoje reakcie, ktoré dieťaťu s AS pripadajú logické a prirodzené, ale deťom bez diagnózy, pripadajú agresívne a neprimerané. Pre lepšiu predstavu, čo to vlastne Aspergerov syndróm je a ako deti s AS reagujú, poskytneme pár príkladov a situácií, ktoré sa stali v bežnom živote. Deti s AS nevedia alebo nechcú presne slovne vyjadriť, čo práve prežívajú vo vnútri a ako sa cítia, preto svoje pocity prejavujú fyzicky, niekedy je to reflexný útok, vulgarizmus alebo pozitívne objatie neprimeranou silou a i. Jedným zo spôsobov, ako predísť fyzickým prejavom útokom, je hrou a nenátlakovou formou komunikovať s dieťaťom s AS, aby sa nám pocitovo otvorilo a neverbálne nám povedalo, ako sa cíti, ako sa cítilo, keď sa prejavil útokom a pod. Dôležité je myslieť na to, že dieťa s AS v afekte nevníma, čo mu hovoríte, ako to myslíte a čo mu týmto chcete povedať, preto musíme v prvom rade nájsť tu správnu aktivitu pre dieťa s AS, ktorou sa po útoku upokojí a bude sa dať s dieťaťom ďalej pracovať a až po upokojení dieťaťa si spolu prejdeme, čo sa stalo a ako sa to dalo riešiť inak, než útokom.

Jedným z prostriedkov, ako s deťmi s AS hrou formou komunikovať, je práve hra. Hra je veľmi dôležitá v komunikácii s deťmi s AS nielen vo vzťahu učiteľ - žiak, ale aj vo vzťahu žiak - žiak, žiak - žiaci a nakoniec aj žiaci - žiaci.

Hry môžu intenzívne zapájať žiakov s AS do výchovno-vzdelávacieho procesu. Vo výchove majú hry a herné aktivity pre žiakov s AS nezastupiteľné miesto, deti sú otvorené novým informáciám, ktoré im hry môžu poskytnúť, preto deti s AS vhodné hry zaujmú, zapoja deti do spoločnej práce, tým pomáhajú k lepšej socializácii detí, zapájajú ich do aktivít bežného života a hrou formou si deti s AS upevňujú nadobudnuté vedomosti a formujú kompetencie (spôsobilosti), ktoré sú predpokladom ich začlenenia sa do bežného života.

Práca z osvedčenej odbornej skúsenosti (OSO) je zameraná hlavne na deti predškolského veku a žiakov 1. stupňa základných škôl.

Komunikačné hry a aktivity uvedené v tejto práci, boli aplikované u detí s AS predškolského veku na základnej škole pre intelektovo nadané deti.

Základom práce bude popis 4. hier vhodných pri práci s deťmi s AS v materských školách (MŠ) a na 1. stupni základných škôl (ZŠ) v školskom klube detí. Pri každej hre uvedieme možnosti obmien hrových aktivít, aby boli častejšie využiteľné vo vyučovaní

a zároveň, aby deťom neprišli stereotypné a nezaujímavé. Uvedené a popísané hry sú veľmi flexibilné, majú viacero možností, ako ich využiť v praxi pri práci s deťmi vyšších ročníkov.

V práci kladieme dôraz na výber hier pre deti s AS tak, aby ich zaujali, aby im pomohli zapojiť sa do kolektívu bez toho, aby sme ohrozili ich osobnú zónu.

V práci upozorníme na postupy, ako začať hodinu a udržiavať priebeh vyučovacej hodiny pod kontrolou, postupy, ako deti s AS udržať v osobnej pohode a pokoji pred začatím vyučovacej hodiny, ale aj počas vyuč. hodiny, ako zapojiť deti s AS bez toho, aby to v nich vyvolalo pocit frustrácie, nezájmu, odmietania a i. Chceme zdôrazniť fakt, že je dôležité myslieť na primeranosť hry, uvedomiť si, pre koho hru chystáme, a čo je hlavným a vedľajším cieľom danej hry.

1 OPIS OSVEDČENEJ SKÚSENOSTI ODBORNEJ PRAXE

1.1 Kontext a rámec OSO

Komunikačné hry a aktivity, ktoré budú v tejto práci navrhované, boli realizované na základnej škole pre intelektovo nadané deti v rámci poobedných krúžkov v ŠKD.

V jednotlivých krúžkoch v rámci ŠKD, pracuje vychovávateľ s pomôckami, ktorými daná trieda disponuje a pozná ich z bežného života, na čo vychovávateľ nepotrebuje špeciálne školenia. Pri jednej z ukázkových hodín využijeme počítač a dataprojektor. Aby ich vychovávateľ, učiteľ alebo iný pedagogický zamestnanec mohol plne integrovať do aktivít v ŠKD, mal by byť oboznámený s prácou s týmito pomôckami, napr. prostredníctvom kurzu, školenia, náučného videá a i. Až potom, keď sa vychovávateľ alebo učiteľ oboznámi s prácou s novými pomôckami, ako je napr. dataprojektor, môže plnohodnotne využívať dané pomôcky a podľa vlastného úsudku a kreativity, ich môže zapájať do výchovného a vyučovacieho procesu.

Žiakom je vhodné pred začatím prvej hodiny práce s dataprojektorom vysvetliť, čo je to dataprojektor, akú má funkciu a ako ho využijeme na danej hodine.

1.2 Špecifikácia cieľovej skupiny

Nami navrhované komunikačné hry a aktivity so žiakmi s AS v ŠKD boli realizované v škole pre intelektovo nadané deti u žiakov predškolského veku (4-5r.) a u žiakov 1. stupňa ZŠ. Navrhované a opísané komunikačné hry a aktivity, ktoré popíšeme v práci, boli realizované v rámci poobedných krúžkov **Spoločenské hry** v ŠKD.

1.3 Ciele osvedčenej skúsenosti odbornej praxe

Cieľom práce je poskytnúť niekoľko návrhov na komunikačné hry a aktivity pri práci s deťmi s AS. Mali by pomôcť pedagogickým zamestnancom, pri práci s deťmi s AS v ŠKD tak, aby vedeli spolu komunikovať, aby vedeli deti motivovať, aby sa vyhli niektorým chybám apod. Tiež by mohli pedagogickým zamestnancom ukázať, že hry, sú flexibilné, dajú sa deťom prispôbiť podľa ich potrieb a že sa dajú upraviť, aby boli zaujímavé aj pre deti s AS aj pre deti bez diagnózy.

1.4 Metodológia a vymedzenie kompetencií

V práci OSO uvádzame konkrétne ukážky 4. vyučovacích hodín- krúžkov, pri ktorých popíšeme celý priebeh hodiny od jej začatia až po ukončenie hodiny. Popíšeme, ako sa do krúžku spoločenských hier v ŠKD, dá zapojiť dataprojektor, ako začať danú hru, ako udržať priebeh hry pod kontrolou a pod. Navrhujeme niekoľko možných variácií danej hry, aby sa dala využiť v rôznych situáciách aj pri deťoch s AS vo vyšších ročníkoch ZŠ 1. stupňa.

2 DETI S ASPERGEROVÝM SYNDRÓMOM

Príklad:

Rozprával sa Janko s Petkom. Zrazu Janko zacítil, že Petko je spotený a zapácha potom. Janko povedal Petkovi, že smrdí. Na to sa Petko rozplakal a odišiel od neho. Janko nechápal, prečo sa Petko rozplakal a odišiel. Mamička upozornila Janka, že sa to nepatrí, že to, čo povedal Petkovi, nie je slušné. Janko nechápal, prečo to nie je slušné a prečo sa to nemá, ved' mu len povedal to, čo je pravda, je to fakt.

Deti s Aspergerovým syndrómom vnímajú svet inak ako ostatní. Spôsob ako vnímajú svet, je im prirodzený, pripadá im logický a to, čo niektorí ľudia robia bežne, im pripadá nelogické, preto nechápu, prečo by to mali robiť aj oni. Práve pre to, že chápu a vidia svet inak, môžu sa niekomu zdať neslušní, vulgárni, zlí a preto, vznikajú konflikty a deti s AS ostávajú zaškatul'kované, ako zlé a neposlušné deti, a pritom sú len nepochopené.

2.1 Deti s AS v ŠKD

Pedagogický zamestnanec (vychovávateľ alebo učiteľ) môže dieťaťu s AS pomôcť už len tým, že si bude všímať jeho správanie sa osamote, v skupine, pri hre a v pokoji a pomôže mu korigovať jeho neprimerané či prehnane reakcie.

Medzi všeobecné znaky AS patria napríklad:

- Nedostatok empatie,
- obmedzená, príp. neexistujúca schopnosť nadväzovať a udržať si priateľstvo,
- pedantne presná, jednotvárna reč,
- nedostatočná neverbálna komunikácia,
- hlboký záujem o špecifický jav alebo predmet,
- nemotornosť, neprirodzená pozícia,
- nevhodné gestá, výrazy,
- malá výpovedná hodnota výrazu tváre,
- sociálne a citové neprimerané správanie,
- neodpovedajúce interpretácie sociálnych podnetov...

Pedagogický zamestnanec (vychovávateľ alebo učiteľ) by si mal všímať prejavy detí a ak dôjde k nejakému konfliktu, rešpektujúco ho pomôcť deťom vyriešiť. Treba si vypočúť postupne obidve strany, nechať každému priestor na vysvetlenie situácie a vysvetliť im čo sa stalo z nestranného pohľadu. Zároveň treba dať deťom priestor na navrhnutie riešenia a spoločne sa dohodnúť na jednom riešení. Vychovávateľ ani učiteľ by nemal problémy riešiť za deti, ale nechať im priestor, aby si problémy vyriešili samy, aby prišli samy na to, prečo daná situácia vznikla, ako sa jej dalo predísť a ako ju riešiť. Takto nácvikom nabudúce budú vedieť, ako danú situáciu riešili prvýkrát a zapamätajú si to rýchlejšie, ako keď riešenie určí dospelý za ne, a nabudúce budú vedieť podobnú situáciu riešiť aj bez pomoci vychovávateľa/učiteľa. Vychovávateľ/učiteľ, by mal byť pre deti taká „pomocná barlička“, o ktorú sa môžu oprieť, ale všetko za ne nevyrieši.

Medzi deťmi s AS a bez diagnózy, vznikajú často konflikty pre niektoré prehnané reakcie. Deti s AS nechápu niektoré prirodzené gestá, keď sa druhému niečo nepáči, keď je mu to nepríjemné, niekedy sa nevedia stopnúť, a i.

Ako príklad uvedieme objatie:

Samko videl, ako sa dvaja spolužiaci objímajú, videl, že ten druhý sa nebráni, tak to vyhodnotil, že asi je to dobré a on to chce tiež. Objal prvého, kto pri ňom stál, ale keďže nevedel odhadnúť svoju silu, silno toho dotyčného stlačil a ten dotyčný začal plakať a snažil sa ho odstrčiť. Samko ostal zmätený, prečo je to tak, keď urobil presne to isté, čo robili tí druhí.

V takomto prípade musí dostať dieťa hneď po incidente vysvetlenie, prečo a čo sa vlastne stalo, aj od dotknutého dieťaťa, ale aj od pedagóga.

2.2 Deti s AS doma

Deti s AS si ťažko hľadajú kamarátov, niektorí ani nevedia, ako by mali kamaráta definovať, čo by mal taký kamarát robiť, práve preto by sme si mali deti poriadne všímať, pozorovať, či sa u detí nevyskytnú niektoré zo všeobecných znakov AS a ak sa vyskytnú, upozorniť na to rodičov, aby si deti pozornejšie všímali doma a oboznámiť ich s tým, čo to AS je, aké sú znaky AS, aby vedeli, čo by si mali všímať. Hlavne treba rodičov upokojiť, pri vhodnej práci a prístupe môžu deti s AS v živote fungovať ako bežné deti.

Dôležitá je spolupráca školy a rodičov, lebo ak sa dieťaťu v škole venujú učitelia s prihliadnutím na jeho diagnózu a učia ho samostatnosti, kým doma dostáva opačnú výchovu, že je zaň doma všetko robené, vplyv na dieťa, aby bolo samostatné sa míňa účinku a dieťa je zmätené.

Ako príklad uvedieme bežné obliekanie sa:

Pondelok v škole, po športových hrách sa Pal'ko oblieka sám, aj keď mu to dlhšie trvá zvládne to sám, niekedy poprosí o pomoc pani učiteľku s prevrátením oblečenia, ale je sám na seba hrdý, že to zvládol sám a teší sa. Po oblečení si uloží veci, ide na wc, berie si tašku a čaká na spolužiakov.

Utorok v škole, po športových hrách sa Pal'ko oblieka sám, počas obliekania si príde poňho mamička a Pal'ko sa začne maznať a neoblieka sa, mamička príde k nemu, posadí si ho na koleno a začne ho obliekať, Pal'ko sa už ani nesnaží, rozpráva maznavým hlasom, kope si nohami a čaká kým bude oblečený. Po oblečení si už ani neberie svoju tašku a odchádza s tým, že čaká kým mu mamička tašku vezme.

Preto je vhodné, aby rodič spolupracoval so školou a snažil sa dodržiavať nastavené pravidlá v škole aj doma, hlavne pri deťoch s AS, ktorým pomáha, keď majú presne nastavené pravidlá, sú usmerňované a nastavené na spôsob samostatného fungovania.

Dieťaťu s AS môže rodič pomôcť aj tým, že bude eliminovať vonkajšie vplyvy, ktoré dieťa rozrušujú a na ktoré dieťa reaguje neprimerane, niekedy až v afektoch.

Dieťa s AS má veľmi citlivé zmysly, je citlivé napríklad na:

- zvuky- pri pobyte v hlučných prostrediach, ako napríklad v obchodnom centre, v meste a pod., je vhodné dieťaťu s AS citlivom na zvuky, dať slúchadla a stlmiť zvuky, ktoré sa k nemu dostávajú zo všetkých strán, ktoré nám nevadia, ale pre dieťa sú mäťuce a nepríjemné,
- dotyk- niektorým deťom s AS sú dotyky nepríjemné, vyhýbajú sa im, preto je vhodné sledovať deti v kolektíve a korigovať ich správanie sa k dieťaťu s AS. Nie všetky deti s AS dokážu iným deťom povedať, že je im to nepríjemne,
- chuť a zloženie jedla- nedávať deťom jesť to, čo nemajú radi. Niektoré deti nemajú radi chuť niektorého z jedál alebo miešaných chutí (napríklad jedno dieťa, ktoré malo rado chlieb, maslo, šunku, nemohlo mať na chlebe maslo a šunku naraz. Nejazdlo chlieb, ani keď si dalo šunku dole z chleba, lebo maslo už malo chuť šunky,
- zrakové podnety- ak dieťaťu vadí ostré svetlo alebo silné žiarovky, je vhodné dať dieťaťu tlmené svetlo do priestorov v domácnosti, v ktorých sa najčastejšie pohybuje a zdržiava,
- pachy- niektoré deti reagujú podráždene na určité pachy, ak dieťaťu vadia pachy jedál, je vhodné ho nedávať na obed do školskej jedálne,
- teplotu a bolesť- deti s AS vnímajú bolesť a chorobu intenzívnejšie ako iné deti, ak sa dieťa ráno necíti dobre, je vhodné ho nechať doma a neposielať ho do školy, kde bude pod tlakom a oslabené.

3 VPLYV HRY NA DIEŤA S AS

Skúsenosť s deťmi s AS v školskom klube detí (ŠKD) vo vzťahu ku komunikačným hrám a aktivitám je veľmi pozitívna. Hra je veľmi dôležitá v komunikácii s deťmi s AS nielen v poobedných aktivitách, ale aj počas celého dňa, či už v škole, mimoškolskom zariadení alebo doma. Komunikácia prostredníctvom hry napomáha pri ľahšej komunikácii pedagóga s dieťaťom s AS a pomáha dieťaťu s AS komunikovať s ostatnými deťmi, vďaka tomu, že hra má jasne a presne určené pravidlá, dieťa s AS preto vie, čo má robiť a vie, čo má očakávať od spolužiakov.

3.1 Komunikačné hry a aktivity z aspektu pedagóga

Pedagogický zamestnanec môže hru zapájať do výchovno- vzdelávacieho procesu nie len po vyučovaní v ŠKD, ale aj počas bežného vyučovania, počas prestávok, v školskej jedálni (rozdelenie úloh a zodpovednosti) a pod.

Môže využiť niektoré z princípov, ktoré bude včleňovať do vyučovania alebo do poobednej činnosti v ŠKD:

- **Modelovanie správania podľa spolužiakov**- rozdelenie úloh medzi žiakov, pri ktorých sa všetci postupne vystriedajú, žiaci s AS môžu pozorovať správanie ostatných, čo a ako v danej situácii robia a následne odpozorované správanie zopakovať
- **modelovanie vzťahov s inými**- práca v skupinách (menších, väčších), vhodná je výmena rolí, striedanie dvojíc, práca v malých skupinách alebo spájanie skupín,
- **alternatívy pomoci a podpory**- oboznámiť deti s tým, že sa o pomoc môžu kedykoľvek obrátiť na pedagóga, ponúknuť možnosť požiadať o pomoc spolužiaka, ku ktorému má dieťa bližšie ako k ostatným alebo, o ktorom si myslí, že danú problematiku, v ktorej má dieťa s AS problém, oslovené dieťa ovláda,
- **podporovať kamarátske vzťahy**- rozdelenie do dvojíc pri vychádzke, pri danej hre, pri stole pri obede a pod.,
- **dozor počas prestávok**- sledovať správanie sa detí a koordinovať správanie sa detí s vysvetlením a objasnením situácie,
- **priestor pre seba**- ponúknuť dieťaťu jeho priestor a jeho miesto na uvoľnenie, odpočinok, bez zásahov iných detí,
- **možnosť výberu**- ponúknuť viacero alternatív zadanej činnosti,
- **individuálna pomoc**- ak príde dieťa požiadať o pomoc, venovať mu svoj čas a v pokoji ho vypočuť, prípadne mu pomôcť, naviesť ho k riešeniu.

Dôležité je, aby pedagóg dodržiaval uvedený **princíp priestor pre seba** a **možnosť výberu**, aby informoval dieťa s AS o tom, že má tie dve možnosti kedykoľvek, keď to bude potrebovať. To znamená, dať dieťaťu pri aktivitách možnosť voľby zúčastniť sa danej aktivity, alebo venovať sa aktivite s obmenou jemu vyhovujúcou. Po každej organizovanej aktivite, by malo dieťa s AS dostať priestor pre seba, či už v činnosti, ktorá dieťaťu s AS vyhovuje a pri ktorej nebude rušené ruchmi okolia alebo v úplnom pokoji mimo triedy. Dieťa s AS potrebuje priestor, aby nadobudnuté informácie spracovalo po svojom, aby nedostávalo stále ďalšie a ďalšie podnety, ktoré by nestíhalo spracovávať, čo by mohlo mať za následok presýtenie dieťaťa informáciami, ktoré by mohlo viesť k „výbuchu“ dieťaťa alebo k nesprávnej interpretácii nadobudnutých informácií.

Ak bude pedagogický zamestnanec dodržiavať tieto body a budú nastavené ako pravidlá v triede, tak si dieťa zvykne na určitý režim alebo možnosti, ktoré daná trieda alebo pedagóg ponúka. Dieťaťu tak pedagóg uľahčí fungovanie v triede a v kolektíve.

3.2 Komunikačné hry a aktivity z aspektu rodiča

Rodič môže podobne ako pedagogický zamestnanec, zaviesť doma režim, na ktorý si dieťa zvykne a nebude zmätené z ostatných neurčitých možností:

- **Začatie, realizovanie a ukončenie hry**- keď sa rozhodnete pre hru, vysvetlite si, ako sa budete hrať, určte si pravidlá, vypočujte dieťa, ako si hru predstavuje, realizujte hru a po dohraní ju ukončíte zhodnotením, ako ste sa obidvaja pri hre cítili, čo vám hra dala...,
- **pružnosť spolupráce**- dieťaťu pridelte úlohu, za ktorú bude v domácnosti zodpovedný, dieťa môže vám prideliť úlohu, ponúknite si možnosť čiastočnej pomoci, ak bude potrebná, neskôr si môžete úlohy vymeniť,
- **hra osamote**- dať dieťaťu priestor na hru osamote podľa vlastného výberu,
- **vysvetlenie konania**- riešiť konflikty v pokoji, s vysvetlením konania obidvoch strán, učiť sa jeden druhého si vypočuť, nájsť spoločné riešenie konfliktu, spoločné vyvodenie a vysvetlenie dôsledku,
- **pozvanie kamaráta**- možnosť pozvať si kamaráta počas dňa, na noc, na oslavu,
- **členstvo v klube**- zapojiť dieťa do mimoškolskej aktivity, nenútiť dieťa nasilu chodiť do toho istého krúžku, keď po vyskúšaní odmieta, môže si vyskúšať novú činnosť, nepresycovať dieťa krúžkami (ak dieťa s AS už nechce chodiť na krúžok a je nútené, môžu sa objaviť zdravotné problémy, simulovanie a i. , len aby tam nemuselo ísť).

4 DIDAKTICKÝ PROJEKT

Komunikačné hry a aktivity, ktoré v tejto časti popíšeme, boli aplikované v rámci poobedňajších krúžkov v ŠKD u predškolákov. Pri každej z uvedených hier ponúkneme zmeny, ktoré by mohli doceliť aplikovateľnosť u detí staršieho veku.

Každú komunikačnú hru, aktivitu, krúžok alebo poobednú aktivitu, je potrebné začať rovnakým spôsobom, to znamená, že ak máme v triede deti s AS, mali by sme sa držať určitých pravidiel:

- Vytvoriť podmienky pre komunikačnú hru/aktivitu – trieda a osobný priestor detí by mal byť bez rušivých elementov, ktoré by dieťa rozptyľovali alebo znervózňovali (hračky, neporiadok, hlasná hudba, nevhodné svetlo, nevyvetraný priestor a pod.),
- dieťa by malo byť v osobnej pohode – podať deťom informáciu, že je čas, aby deti vykonali svoje potreby (napr. toaleta, napiť sa vody...),
- oznámiť deťom, že začína krúžok (poobedná činnosť),
- presne popísať, čo budeme na danej hodine robiť, čo budeme na prácu potrebovať a ako bude hodina prebiehať,
- dať priestor deťom pripraviť si pomôcky, ktoré sme vymenovali (poprípade napísali, nakreslili na tabuľu),
- hru začneme vysvetlením pravidiel,
- nasleduje názorná ukážka na sebe ako pedagógovi, aby si deti boli isté, že správne pochopili pravidlá a zadanie,
- pedagóg koordinuje hodinu,
- pred koncom hodiny, deťom oznámi posledné minúty (môže na tabuľu nakresliť hodiny 🕒 a vyznačiť, kedy končí hodina),
- pred ukončením hodiny, deti upozorniť na to, že si majú po sebe upratať svoje veci,
- keď majú deti poriadok vo svojich veciach a v pokoji sedia, môže nasledovať slovné zhodnotenie hodiny (pedagógom, deťmi, diskusiou- akú formu si zvolia).

4.1 Štruktúra a priebeh prvej vyučovacej hodiny TAJOMNÁ NÁDOBA

Tabuľka č. 1 Tajomná nádoba

Cieľová skupina	Názov komunikačnej hry a aktivity	Cieľ komunikačnej hry a aktivity	Pomôcky potrebné pri komunikačnej hre a aktivite
Deti v predškolskom veku, 1. Stupeň ZŠ	Tajomná nádoba („rozmrázovacia hra“)	<ul style="list-style-type: none">- Naučiť sa všímať si svoje okolie a spolužiakov- Spoznať sa navzájom so spolužiakmi- Objavovať nové veci- Naučiť sa odhadovať vhodnosť zadávania úloh pre niekoho iného	Nádoba, do ktorej nevidno (napr. box na hračky prekrytý šatkou), 4 osobné veci každého hráča, 3.a viac hráčov

Prameň: vlastná tvorba

Popis komunikačnej hry/ aktivity:

Deti si posadali do kruhu na koberec, okolo boxu na hračky, prekrytého šatkou. Úlohou každého bolo, vybrať si štyri svoje veci, ktoré mal v škole a dať ich do boxu tak, aby ich nikto nevidel. Po tom, čo dal do boxu svoje veci posledný hráč, určili si hráči smer hry. Vychovávateľka začala hru, keďže je lepšie deťom pravidlá vysvetliť slovne a následne ich ukázať na niekom inom ako na nich.

Postupne sa žiaci vo vyťahovaní veci striedali, keď vytiahli jednu vec, ostatní boli ticho. Žiak si poobzeral vec, ktorú držal v ruke a snažil sa prísť na to, komu daná vec patrí. Ak žiak správne určil majiteľa veci, vrátil mu jeho vec, ak neuhádol, majiteľ zodvihol ruku a následne dal žiakovi, ktorý neuhádol úlohu, ktorú mal splniť.

Vystriedali sa úlohy ako- žabacími skokmi preskáč okolo lavíc, alebo povedz každému v triede „Dobrý deň“, keď bol nový kolektív detí, dostali úlohu prísť ku každému, predstaviť sa a opýtať sa na jeho meno a pod. Úlohy si deti mohli vymyslieť samé. Stalo sa, že jedno dieťa dalo druhému nesplniteľnú úlohu ako napríklad skáčať na jednej ruke, v tomto prípade, sme si prebrali, či je to vhodná úloha, či by to zadávateľ úlohy zvládol, keď odpovedal, že on sám by to nezvládol, sám ochotne navrhol, že úlohu zmení.

Obmena hry pre starších žiakov:

- Lístky s faktami a informáciami o spolužiakoch- na lístky žiaci napíšu fakty o sebe ako napríklad obľúbené jedlo, farby, športy, počet súrodencov, čím by som chcel byť a pod. Úlohou žiaka, ktorý si lístok vyžrebuje, bude priradiť lístok ku žiakovi, o ktorom si myslí, že daný výrok je,
- lístky so zaujímavosťami- napr. krajiny, o ktorých by mal dotýčný niečo zaujímavé povedať- táto hra je vhodná aj ako opakovanie si učiva po uzavretí tematického celku napr. na zemepise
- predmety z triedy, ktoré hráč musí vrátiť na to miesto, kde daná vec v triede bola...

Odporúčania a overené prínosy:

Z odbornej skúsenosti vieme, že je vhodné dodržiavať body, ktoré boli uvedené v úvode tejto kapitoly, ako je napríklad vhodné prostredie pre hru, pohoda detí, vysvetlenie ako bude hodina prebiehať a ako a kedy sa ukončí. Deti s AS nereagujú veľmi priaznivo na nečakané zmeny, náhle ukončenie hodiny je pre nich niečo, čo nečakali, čo im prudko narušilo priebeh hry.

Prínosom tejto aktivity vidíme v tom, že si po hre viac všímajú spolužiakov, svoje okolie, lebo nevedia, kedy sa hra zasa zopakuje. Trénujú si odhad, keď majú určiť, komu daná vec patrí. Utužuje kolektív, zapája všetky deti do hry.

Deti s AS túto hru hrajú radi, je to pre nich niečo tajomné, môžu logicky rozmýšľať, koho asi daná vec je, komu patrí, taktiež taktizujú pri výbere vlastných osobných vecí. Vyberajú také, ktoré je ťažšie identifikovať (napr. pastelka).

Hru Tajomná nádoba hrali deti už niekoľko krát, aj po opakovaní hry sa deti s AS zapájali vďaka obmenám vecí v nádobe a práve deti s AS dávali podnet na hranie tejto hry znova.

Príklad z praxe:

Janko (AS) si vytiahol z nádoby malú ružovú priesvitnú peňaženku. Nevedel komu peňaženka patrí, bol z toho nervózny, vedel, že peňaženka bude patriť dievčaťu, ale nevedel ktorému, keďže v triede boli tri dievčatá a keďže hrala hru aj pani vychovávateľka, tak musel zarátať aj ju a to už bolo preňho veľa možností. Prezeral si každé dievča a napokon si vybral Mirku. Mirkina peňaženka to nebola a tak zodvihla ruku Alenka. Janko bol z toho smutný, ale úlohu, ktorú dostal od Alenky splnil. Alenka dala Jankovi úlohu, aby išiel podať ruku každému v triede a zoznámil sa s ním. V druhom kole dala Alenka do nádoby vec z priesvitnej peňaženky. Janko si túto vec vytiahol a hneď vedel určiť, že je to vec Alenky. Ostaní sa ho pýtali, ako to tak rýchlo vedel. Janko im odpovedal, že si to v prvom kole v tej peňaženke všimol, keďže bola priesvitná a bol na seba hrdý, usmieval sa a popisoval, ako si to v peňaženke medzi tými vecami všimol. Dokázal popísať všetko, čo v danej peňaženke bolo. Janko s úsmevom pokračoval ďalej v hre.

Na konci hodiny sa pani vychovávateľka opýtala Janka, či si pamätá mená žiakov, s ktorými sa zoznamoval, Janko jej vymenoval všetky mená, ktoré mu žiaci povedali. Nevedel presne priradiť meno každému žiakovi, ktorému podal ruku a predstavil sa mu, ale všetky mená si pamätal. Pri ďalšom opakovaní hry dostal Janko úlohu priradiť mená žiakom a Janko väčšine deti priradil správne meno.

4.2 Štruktúra a priebeh prvej vyučovacej hodiny VÝMENA ROLÍ - Ako som sa cítil ...

Tabuľka č. 2 Výmena rolí- Ako som sa cítil...

Ciel'ová skupina	Názov komunikačnej hry a aktivity	Ciel' komunikačnej hry a aktivity	Pomôcky potrebné pri komunikačnej hre a aktivite
Deti v predškolskom veku, 1. Stupeň ZŠ	Výmena rolí - Ako som sa cítil...	<ul style="list-style-type: none">- Naučiť sa všímať si svoje okolie a spolužiakov, ich pocity- Spolupracovať navzájom so spolužiakmi- Objavovať nové situácie- Naučiť sa odhadovať vhodnosť reakcií- vedieť čítať gestá, mimiku tváre	Nádobka na lístky Lístky so situáciami Čisté lístky Písacie potreby 2.a viac hráčov

Prameň: vlastná tvorba

Popis komunikačnej hry/ aktivity:

Deti si posadali na koberec k stene, aby nechali väčší voľný priestor na koberci. Po jednom chodili k nádobke a vyťahovali si po jednom lístku so situáciou. Ten, kto si vytiahol situáciu a potreboval k jej prevedeniu jedného alebo dvoch spolužiakov, mohol si vybrať, kto mu príde pomôcť. Následne po tom išli nabok od ostatných detí a dohodli sa po prečítaní, kto čo bude hrať. Zahrali scénu ostatným, ale nie dokonca. Zahrali len problém, ktorý mali ostatní opísať, čo videli, ako to na nich pôsobilo. Po ostatných dostanú priestor na vyjadrenie aktéri scény, môžu sa k nej vyjadriť, čo hrali, ako sa im to hralo. Nasleduje dohranie scény podľa ich názoru správne a nesprávne.

Využili sme témy z bežného života ako napríklad učiteľ pred tabuľou a žiak, ktorý vyrušuje. Deti popísali, že vyrušovanie žiaka im vadilo, že im to bolo nepríjemné. Dokončili scénu dvoma spôsobmi, ktoré považovali za správne a ktoré za nesprávne:

Správne: Žiak, ktorý hral učiteľa, povedal žiakovi, že je mu to ako učiteľovi nepríjemné, že mu vyrušuje hodinu a nie len jemu, ale aj ostatným žiakom a navrhol mu možnosť, že keď sa potrebuje vyrozprávať, aby išiel na chodbu a potom sa vrátil.

Nesprávne: Žiak, ktorý bol učiteľ, žiaka, ktorý vyrušoval, s krikom vyviedol násilím von z triedy.

Žiaci dostali aj po riešení priestor na diskusiu a vyjadrenie svojho názoru k daným koncom. Vybrali si riešenie, ktoré bolo označené ako správne a vyjadrili sa, že by boli spokojnejší, pri takomto riešení, keby sa to týkalo ich samotných.

Obmena hry pre starších žiakov:

- Lístky s náročnejšími situáciami,
- vlastný výber - tajné lístky, žiaci napíšu anonymne na lístok situáciu, ktorú by chceli na hodine prebrať, ktorá sa im stala a nevedeli ako reagovať, alebo situáciu, v ktorej sa ocitli a nevedia, či reagovali správne,
- situácie, ktoré sa stali a ako by to riešili po čase a v pokoji.

Odporúčania a overené prínosy:

Z praxe vieme, že aj keď si deti s AS osvoja potrebné zručnosti, neznamená to, že ich vedia ihneď aplikovať v bežnom živote. Dieťa vie, čo by malo v danej situácii urobiť, ale niekedy nevie ako začať, alebo nevie rozoznať náznaky, kedy môže osvojené zručnosti využiť. Preto je vhodné s deťmi s AS prakticky nacvičovať dané situácie, v ktorých sa môžu bežne ocitnúť. Vhodné je s deťmi nacvičovať ako situáciu riešiť bez konfliktov, ale tiež aké signály môžu pozorovať na ostatných aktéroch danej situácie, ako predchádzať konfliktom v pokoji a pod. Častejším názorným precvičovaním hravou formou, si deti ľahšie zapamätajú riešenie konfliktných situácií a vhodných reakcií, ako keď o daných situáciách len počujú.

Žiaci pri tejto hre môžu dostať pár ukážkových situácií, do ktorých sa môžu bežne dostať alebo aj úplne nové situácie, s ktorými sa ešte nestretli, napríklad takých, ktoré sa v škole dejú a chceli by to učitelia s deťmi riešiť alebo si môžu samé vybrať, akú scénu zahrajú. Týmto spôsobom sú deti prístupnejšie k riešeniam konfliktných situácií. Lepšie si uvedomia, čo sa stalo a ako sa situácia dala riešiť inak než útokom. Ostatné deti, ktoré situáciu pozorovali, môžu vyjadriť ako sa v danej situácii cítili zo strany pozorovateľa. Deti s AS vidia danú situáciu z iného uhla pohľadu, nehovoria sa im dookola mechanicky pravidlá, nie sú karhané, môžu si danú situáciu vyskúšať prehrať s niekým iným a pod.

Odporúčame túto hru zapájať do výchovného procesu, má pozitívny vplyv na deti s AS, na deti bez diagnózy, dokonca aj na pozitívne vzťahy v triede.

Hru výmena rolí môžeme obmieňať podľa situácií, ktoré chceme s deťmi riešiť nenásilnou hravou formou. Ak sa dieťa s AS dostáva často do situácií, kde si nedokáže správne vysvetliť signály iných detí a týmto nepochopením vznikajú medzi deťmi konflikty, je vhodné využiť túto hru. Napríklad si deti môžu nacvičovať a hlavne vyskúšať, ako osloviť spolužiaka, ako osloviť spolužiakov, keď sa hrajú a dieťa sa chce pridať k hre, ako vhodne naznačiť niekomu, že chce byť dieťa samé a pod.

Príklad z praxe:

Peter a Pavol (AS) boli spolužiaci, ktorí si našli spoločný záujem a spoločnú tému, o ktorej sa dokázali rozprávať aj hodinu. Po troch dňoch začal byť Peter precitlivený a presýtený informáciami od Pavla a Pavlova prítomnosť začala Petrovi vadiť. Peter bol podráždený, nervózny, hocičo ho dokázalo dostať do afektu, no nevedel ako povedať Pavlovi, že mu je jeho prítomnosť už nepríjemná a potrebuje pauzu. Peter po čase „vybuchol“ a fyzicky napadol iného žiaka, ktorý s danou situáciou nemal nič spoločné. Vychovávateľka poslala Petra na chodbu sa upokojiť, aby nebol v miestnosti, kde ho môže rozčúliť hocijaký podnet. Dohodla sa s Petrom, že ak bude pripravený, dá vychovávateľke vedieť a vyriešia spolu situáciu, ktorá nastala. Najprv sa porozprávala s Petrom osamote, ten jej povedal, že už mu

vadí Pavlovo rozprávanie a že potrebuje byť sám, ale nevie ako to Pavlovi povedať. Zavolali si Pavla, vysvetlili mu situáciu, ktorá nastala a Pavol dostal priestor vyjadriť sa k tomu. Pavol nepochopil signály, ktoré mu Peter vysielal (odchádzal od neho, zapchával si uši, pozeral sa inde a pod.) a preto pokračoval vo vysvetľovaní nových faktov. Vychovávateľka sa opýtala Pavla, ako by dal druhému najavo, že ho už nechce počúvať a že chce byť chvíľu sám, vymenili so roli a zahrli si situáciu naopak. Peter začala bez prestávky hovoriť na Pavla, na čo Pavol ukázal rukou gesto, ktoré naznačovalo, stop, prestaň rozprávať, chcem byť sám. Dohodli sa preto na tomto geste, že ak ho uvidí od niekoho iného, bude ho rešpektovať ako keby ho ukázal on sám. Gesto začali využívať aj ostatní spolužiaci a Pavol ho rešpektoval, síce sa stalo, že niekedy na to zabudol, ale po pár upozorneniach, si ho začal všímať.

Pavol potreboval vidieť situáciu z iného uhla pohľadu a ľahšie sa mu chápalo, ako je možné, že odrazu chce byť dotýčny sám, keď doteraz bolo všetko v poriadku a rozoberali tému, ktorú majú obidvaja radi.

4.3 Štruktúra a priebeh prvej vyučovacej hodiny ČO VIDÍŠ NA OBRÁZKU?

Tabuľka č. 3 Čo vidíš na obrázku?

Ciel'ová skupina	Názov komunikačnej hry a aktivity	Ciel' komunikačnej hry a aktivity	Pomôcky potrebné pri komunikačnej hre a aktivite
Deti v predškolskom veku, 1. Stupeň ZŠ	Čo vidíš na obrázku?	<ul style="list-style-type: none"> - Zapojenie fantázie a tvorivosti - Presentovať svoje názory a predstavy pred spolužiakmi - Vedieť sa podeliť o svoje predstavy 	Tabuľa Fixky Papiere Farbičky datapojektor

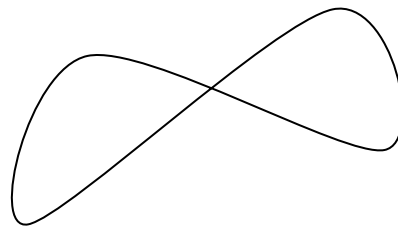
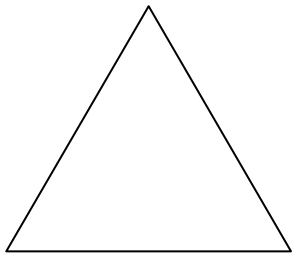
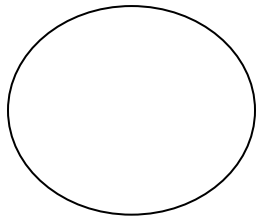
Prameň: vlastná tvorba

Popis komunikačnej hry/ aktivity:

Deti si posadajú do lavíc, aby neboli rušené okolitým prostredím a aby sa mohli sústrediť.

Učiteľ nakreslí na tabuľu 4. geometrické útvary, rozdelí ich mriežkou a nechá žiakom čas, aby si to isté nakreslili na svoj papier, taktiež môže učiteľ premietnuť obrázok prostredníctvom datapojektoru na tabuľu.

Príklad:

Obrázok 1 Čo vidíš na obrázku?

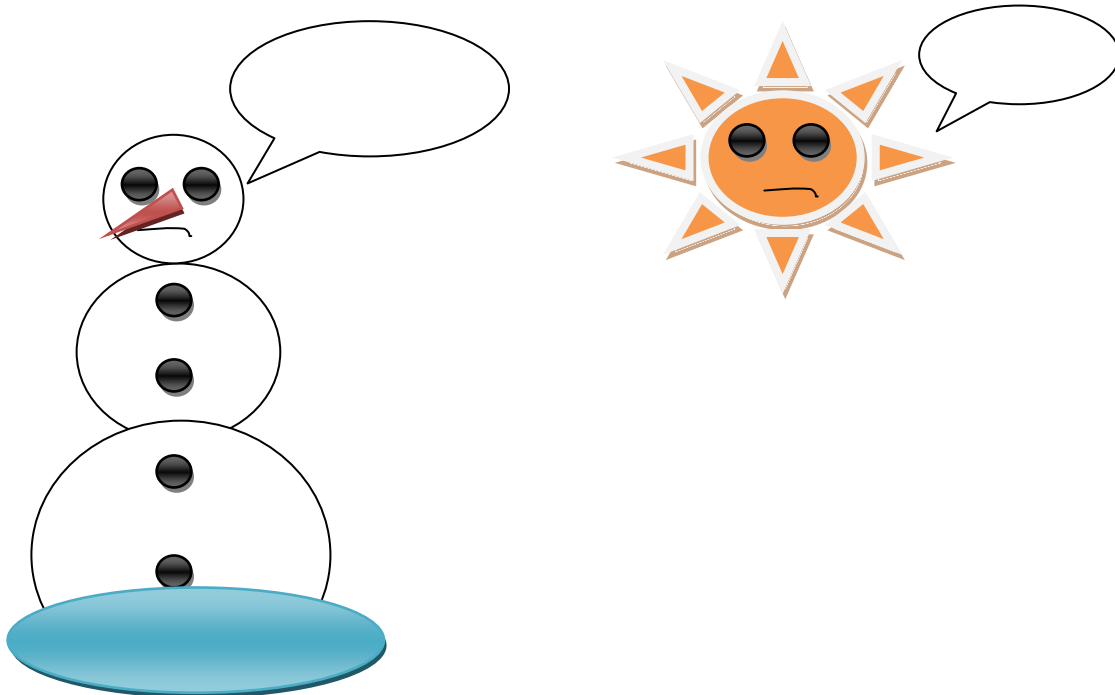
Prameň: vlastný návrh

Následne žiakom vysvetlí, čo budú ďalej s útvarmi robiť. Ich úlohou je dokresliť, každý jeden útvar v danom poličku na niečo, čo im geometrický útvar pripomína (napr. kruh - jedna guľa zo snehuliaka). Po dokreslení obrázkov, ku každému obrázku vymyslia príbeh, ktorý ostatným prerozprávajú.

(viď. Príloha č.6 Obrázok č. 2 Čo vidíš na obrázku?)

Obmena hry pre starších žiakov:

- Zložitejšie tvary,
- 3D tvary,
- obrázok s bublinou – Dopíš do bublín, čo sa podľa Teba deje na obrázku? (mini komiks)- žiaci môžu dostať obrázky s prázdnyimi bublinami, do ktorých dopíšu dialógy postáv v rôznych situáciách v príjemných aj v krízových. Zapoja svoju fantáziu, podľa výrazov tváre môžu dedukovať, ako sa postava v danej situácii cíti. Pedagóg môže zapojiť obrázky s gestami, ktoré vyjadrujú súhlas, nesúhlas, priateľstvo, nenávisť a pod. Taktiež môže pedagóg zadať žiakom voľnú tému, kde si žiaci môžu sami vybrať, o čom bude ich príbeh, ako sa budú postavy alebo iné objekty v danej situácii správať, aký postoj zaujmú a pod. V jednej triede môžu dostať žiaci spoločnú tému a nakresliť a popísať zadanú tému spoločne v komikse na pokračovanie, z čoho žiakom môže vzniknúť triedny časopis.

Obrázok 3 Čo sa deje na obrázku?

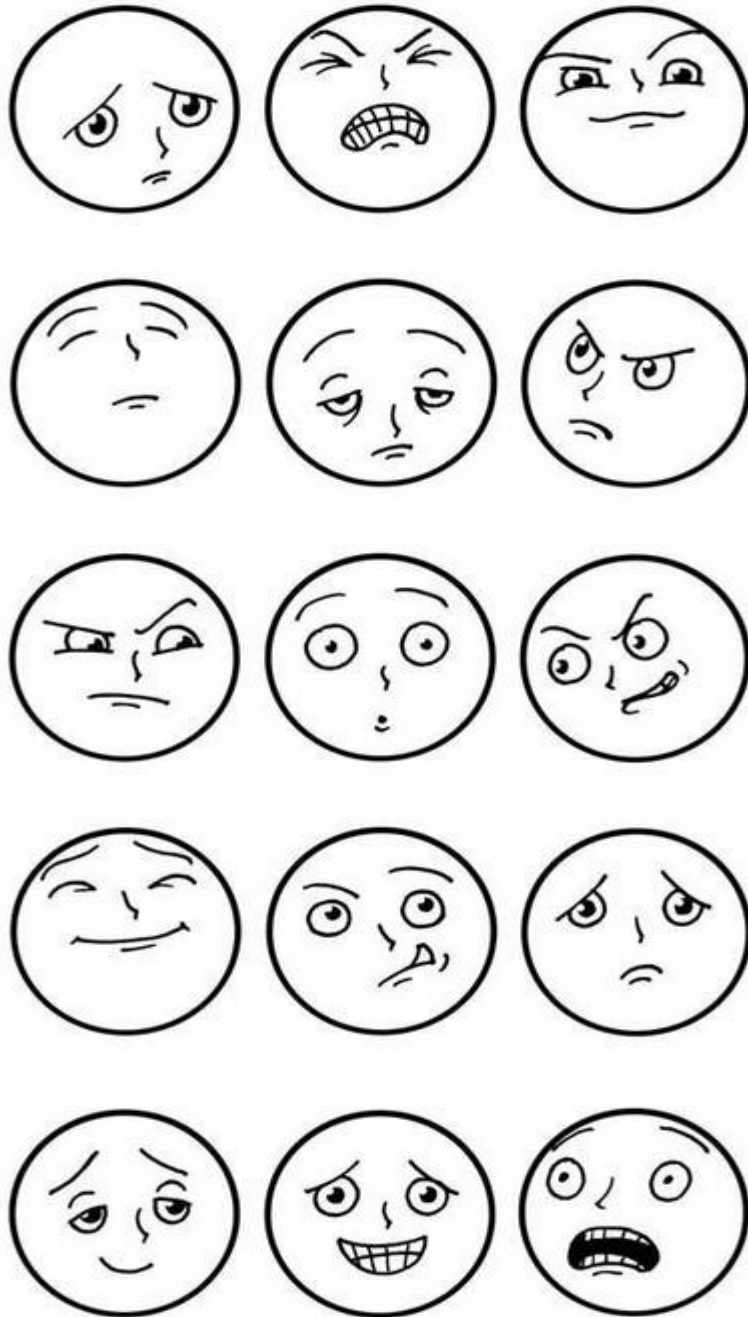
Prameň: vlastný návrh

Odporúčania a overené prínosy:

Hru Čo vidíš na obrázku? odporúčame hlavne preto, lebo deti tu zapájajú svoju fantáziu, učia sa prezentovať svoje výtvary ostatným deťom.

K tejto hre si môže pedagóg vymyslieť rôzne obmeny podľa potreby. Uvedieme príklad TVÁRE.

Pedagóg si pripraví obrázky „smajlíkov“ s rôznymi prejavmi emócií v tvárach, na ďalšie hodiny môže deťom pripraviť tváre detí, potom dospelých ľudí a pod. Obrázky tvári premietne deťom pedagóg prostredníctvom dataprojektoru na tabuľu a spoločne si rozoberú, čo ktorá tvár vyjadruje, po prebratí si všetkých daných výrazov tváre, nechá pedagóg priestor deťom, aby ku každej tvári povedali, prečo sa tak asi cítia. Deti si môžu príbeh vymyslieť alebo povedať nejaký svoj zážitok, kedy sa tak naposledy cítil.

Obrázok 4 Tváre

Prameň: http://www.picstopin.com/531/sad-faces-colouring-pages/http:%7C%7Cwww*claudiaciuta*com%7Cwp-content%7Cuploads%7C2010%7C10%7Cen-coloring-pictures-pages-photo-facial-expressions-p8896*.jpg/

Prínosom tejto hry TVÁRE je, že deti s AS názorne vidia, ako sa osoby tvária, podľa svojich pocitov a pomaly sa už v predškolskom veku učia rozoznávať mimiku tváre, aby mohli vopred určiť pocity ľudí v danej situácii, do ktorej sa dostanú, skôr ako zareagujú.

Príklad z praxe:

Ivko (AS) pri prvom vysvetlení hry nepochopil hru, preto začal svoju nespokojnosť s hrou prejavovať slovne, povedal, že táto hra je hlúpa a že on ju nebude hrať. Vychovávateľka Ivkovi vysvetlila, že najprv hru vysvetlí na tabuli a názorne ju predvedie na svojich príkladoch. Ivko sa utíšil a čakal, čo pani vychovávateľka nakreslí. Po dokreslení tvarov vychovávateľkou, Ivko pochopil, o čo v danej hre ide a povedal, že to teda skúsi. Z daných obrázkov vytvoril robotov a iné mechanické stroje. Po dokreslení obrázkov deti dostali priestor na prezentáciu svojich výtvorov a príbehov ostatným. Prvý na rad prišiel ten, ktorý zodvihol ruku. Ako prvý zodvihol ruku Ivko a vysvetlil svojim spolužiakom, čo videl na obrázku, rozprával príbehy o robotoch ako putovali svetom a objavovali nové a nové veci. Videl, že deťom sa jeho príbehy páčili a že dostal pozitívnu spätnú väzbu aj od pani vychovávateľky a vypýtal si ďalšie papiere, na ktorých by mohol pokračovať vo svojich príbehoch, ktoré po dokreslení prišiel prerozprávať pani vychovávateľke. Táto situácia sa opakovala štyrikrát a Ivko stále s nadšením prichádzal s pokračovaním príbehu. Na konci hodiny si Ivko dal príbeh na papieroch dokopy a ukázal ho pani vychovávateľke, tá mu navrhla, či by si ho nechcel zopnúť a urobiť si z papierov knižku. Ivko bol návrhom nadšený. Papiere si zopol do knižky, ktorú si odložil do školskej tašky. Po príchode rodiča vytiahol knižku a nadšene ju rodičovi ukazoval stranu po strane a prerozprával mu celý príbeh, ktorý sa na papieroch odohrával.

Odporúčenie:

Pedagóg môže túto hru zapojiť do každého bežného dňa a to tak, že ráno pred začatím vyučovania si dieťa na nástenku k svojmu menu pripne špendlíkom tvár s výrazom, ako sa dnes práve cíti, ktorého si môže sám nakresliť, aby presne vyjadroval jeho pocity alebo dieťaťu ponúkneme „smajlíkov“ dopredu vyrobených.

Obrázok 5 Ako sa dnes cítim

Prameň: vlastný návrh

Príklad z praxe (smajlíci):

V triede je nastavený systém, na rannej komunite pred vyučovaním rozprávať o tom, aký sme mali včera deň a aký deň nás dnes čaká. Na čo sa dnes tešíme, na čo sa netešíme, ako sa ráno cítime a následne po vyrozprávaní svojich pocitov a zážitkov, spoločne začne trieda vyučovanie. Sandra (AS) mala zo začiatku školského roka problém rozprávať o svojich pocitoch pred novými spolužiakmi, odmietala sa zveriť s tým, aký mala deň a čo ju v daný deň čaká, odpovedala jednoslovnými odpoveďami áno, nie, zle, dobre a pod. Niekedy mala deň, keď nechcela povedať nič a odmietala si sadnúť na koberec k ostatným spolužiakom. Na základe týchto skúsenosti, sa snažila pani učiteľka vymyslieť spôsob, ako by mohla Sandre pomôcť s vyjadrovaním pocitov. Na rannej komunite navrhla deťom ako rannú „rozmravovacíu aktivitu“ (aktivita, ktorá uvoľní napätie v triede medzi žiakmi) pomocou smajlíkov. Vyrobila deťom tri druhy smajlíkov usmievavého, neutrálneho a mračiaceho sa. Na triednu nástenku pripla špendlíkom meno každého zo žiakov, kde si každý žiak pred začiatkom rannej komunity pripne ku svojmu menu smajlíka, ktorý názorne vyjadruje jeho pocity. Táto aktivita uvoľnila napätie a vyústovala do debaty o tom, prečo sa konkrétne dieťa cíti ako ten smajlík, ktorého si priplo ku svojmu menu. Sandre táto aktivita pomohla v tom, že už nemusela hneď hovoriť o sebe a svojich pocitoch, ale opisovala, ako sa cíti smajlík a takto sa jej ľahšie opisovali pocity. Uvoľnila sa a po krátkom čase nerozprávala o smajlíkovi, ale o pocitoch, ktoré prežíva ona sama.

4.4 Štruktúra a priebeh prvej vyučovacej hodiny BUDOVY

Tabuľka č. 4 Budovy

Ciel'ová skupina	Názov komunikačnej hry a aktivity	Cieľ komunikačnej hry a aktivity	Pomôcky potrebné pri komunikačnej hre a aktivite
Deti v predškolskom veku, 1. Stupeň ZŠ	Budovy	<ul style="list-style-type: none"> - Naučiť sa všímať si svoje okolie, budovy, v ktorých sa pohybujeme denne - Spolupracovať navzájom so spolužiakmi - Objavovať nové situácie - Naučiť sa prijímať a poskytovať informácie - Zodpovednosť za zverenú úlohu - Koordinačné zručnosti 	Penové zostavy alebo kocky 2. a viac hráčov

Prameň: vlastná tvorba

Popis komunikačnej hry/ aktivity:

Žiaci dostanú za úlohu, postaviť niektoré z budov ako je napr. škola, obchodné centrum, divadlo, trieda a pod. Ich úlohou je spojiť sa, rozdeliť si úlohy a postaviť danú budovu. Keď je budova dostavaná, žiaci sa spoja, skontrolujú stavbu a ak sú hotoví, dajú učiteľovi signál, ktorý si vopred dohodnú.

Nasleduje obhliadka budovy a diskusia o tom, čo postavili. Učiteľ môže deti pri diskusii podporiť otázkami (napríklad. Je v budove všetko, čo človek potrebuje na fungovanie v tejto budove?) Ak tam všetko nie je, tak spoločne rozoberú, čo by tam ešte malo byť.

Obmena hry pre starších žiakov:

- Zložitejšie budovy,
- rôzne materiály (stavby zo slamiek, špáradiel, kociek cukru, z papiera,...),
- Hra Staviteľa- jeden žiak nakreslí plán stavby tak, aby ho nikto iný nevidel, ďalší žiak dostane úlohu stavbára, ktorý má danú stavbu postaviť bez toho, aby plán stavby videl. Stavbár stavia budovu na základe informácii, ktoré mu poskytne ďalší hráč, ktorý videl plán stavby. Daný hráč, ktorý videl plán stavby, si ho musí prezrieť, snaží sa zapamätať si počet kociek (dielov) a informácie poskytuje stavbárovi. Po postavení stavby stavbárom si stavbu prezrie plánovač, ak sa mu zdá stavba rovnaká, ako je na pláne, oznámi to návrhárovi, ktorý navrhol plán stavby. Týmto je hra uzavretá a všetci hráči prekontrolujú plán a zrealizovanú stavbu. V tejto hre je dôležité plánovanie, podávanie informácii, naučiť sa porozumieť informáciám a zrealizovanie plánu bez vizuálnej predlohy, len na základe popisu. Týmto sa žiaci učia porozumieť zadaniam úloh a naučia sa spolupracovať v skupine,
- pri hre stavbár môže pedagóg pridať úlohu dodávateľa, ktorý zozbiera materiál na stavbu podľa zadania a dodá materiál stavbárovi (vyskúšajú si, čo má daný človek v ich profesii na starosti).

Odporúčania a overené prínosy:

Deti sa pri tejto aktivite zapájajú do kolektívu spolužiakov, učia sa zodpovednosti za zverenú úlohu. Striedajú sa v rozdeľovaní úloh, tak si môžu vyskúšať úlohy dostávať, ale aj rozdeľovať a pridávať iným. Môžu si navzájom pomáhať s väčšími kockami, môžu spoločne nachádzať riešenia, ako postaviť budovu, tak aby, pevne stála. Spoločne si predávajú informácie, čo kto videl v danej budove a pod.

Príklad z praxe:

Pani vychovávateľka zadala úlohu, kde mali deti z penových zostáv postaviť školu so všetkým, čo v škole potrebujú počas bežného dňa, kde sa zdržiavajú a pod.. Deti si mali medzi sebou rozdeliť úlohy, čo kto bude stavať a kde, aby nestavali všetky deti to isté, keďže bol obmedzený počet kociek. Matko sa zo začiatku hry držal na kraji a čakal, či ho niekto zavolá, aby im pomohol so stavbou. Deti začali stavať svoju triedu, chodbu so schodmi a iné miestnosti. Matko sa zboku pozeral, čo stavajú a po chvíli prišiel za pani vychovávateľkou, aby jej povedal, čo deťom v stavbe chýba. Pani vychovávateľka zavolala

deti na kraj, aby sa sústredili na to, čo im chce povedať a navrhla im, aby vypočuli Matka. Matko deťom predniesol svoje návrhy, že počas bežného dňa chodia aj do jedálne, aj na wc, čo deti dovtedy nepokladali za dôležité. Po Matkovom návrhu deti zapojili Matka do práce a navrhli mu, aby im pomáhal pri stavbe. Matko sa ochotne do stavby zapojil, nechal si na starosť konkrétnu miestnosť, ale s úsmevom na tvári navrhol, že bude pomáhať každému, kto bude potrebovať pomoc a na konci hodiny, pri zhodnotení práce ocenil, že sa mohol zapojiť a že sa mu páčilo, že mohol pomáhať a že škola má všetko, čo počas bežného dňa používajú a navštevujú v škole.

ZÁVER

Ako sme už v úvode práce napísali, deti s Aspergerovým syndrómom nie sú zlé, len vnímajú svet inak. Potrebujú presné informácie, pravidlá, ktorých sa môžu držať, nemajú radi zmeny, vadia im niektoré zvuky alebo príliš silné svetlo a pod. Ak budeme k deťom s AS pristupovať rešpektujúco, naučíme ich, ako tento svet funguje a ako deti s AS môžu fungovať v tomto svete bez toho, aby sa na nich pozeralo ako na zlé, neslušné, agresívne deti.

Je dôležité, aby rodičia spolupracovali so školou a snažili sa aj v domácom prostredí dodržiavať pravidlá, ktoré sú nastavené v škole, hlavne čo sa týka učenia sa samostatnosti, zadávanie samostatných úloh dieťaťu s AS, dodržiavanie denného režimu, ak majú rodičia doma nastavené určité pravidla, nepoľavovať z nich a vyvodzovať dôsledky, ktoré z porušovania pravidiel vyplývajú. Rodičia by nemali vyvodit' dôsledok bez toho, aby dôsledok dieťaťu vysvetlili. Dôležité je dieťaťu s AS vysvetliť za čo konkrétne dôsledok je, presne určiť priebeh dôsledku, vymedziť čas od kedy do kedy je platný. Pri nastavených pravidlách a ich dodržiavaní, nie je dieťa zmätené, vie čo má robiť, akú reakciu a dôsledok má očakávať, čo sú jeho práva a povinnosti a pod.

V škole by sa mali pravidlá dodržiavať presne ako doma, čiže presne a nepoľavovať z ich dodržiavania. Priebeh vyučovania by mal byť vždy presný, aby dieťa s AS vedelo, čo príde, na čo sa má pripraviť a aby mohlo byť v osobnej pohode. Pri práci s dieťaťom s AS, nie je vhodné, aby jeden pedagóg nastavil pravidlá spolu s deťmi a druhý pedagóg ich hocikedy menil.

Pre lepšie pochopenie následkov náhlej zmeny, uvidíme príklad:

Triedna učiteľka sa dohodla s deťmi na pravidlách v triede, jedným z pravidiel bolo, že pri fyzickom útoku na iné dieťa, žiak, ktorý fyzicky zaútočil, okamžite opúšťa triedu. Deti súhlasili a rešpektovali pravidlá. Útoky úplne neprestali, ale dieťa s AS, ktoré zaútočilo vedelo, čo príde a snažilo sa svoje správanie korigovať. Po pár dňoch fungovania s pravidlami, prišla do triedy nová pani vychovávateľka a pri fyzickom útoku dieťaťa s AS ho len slovné napomenula a nechala dieťa hrať sa s ostatnými ďalej. Dieťa z AS bolo zmätené a vyhodnotilo si to tak, že keď to jedna pani učiteľka dovolí, tak možno aj triedna učiteľka to dovolí. Dieťa s AS nevedelo pochopiť prečo pri jednej pani učiteľke odchádza z triedy a pri druhej pani učiteľke, sa ostáva hrať v triede. Nevedelo pochopiť a vyvodit' si, ktoré správanie je teda to správne, vyhovujúce a tolerované.

Vďaka odbornej praxi a skúsenosti môžeme potvrdiť, že komunikačné hry a aktivity, sú jedným zo spôsobov, ako s deťmi s AS komunikovať a pomôcť im pochopiť, ako svet funguje, ako fungujú vzťahy a ako zvládať situácie, pre deti s AS ťažko zvládnuteľné. Dieťa s AS si môže napríklad pri výmene rolí vyskúšať zvládnuť situáciu bez negatívnych emócií, v osobnej pohode a názorne vidieť ako druhé deti reagujú na danú krízovú situáciu. Odporúčame túto prácu hlavne pre začínajúcich pedagogických zamestnancov, ktorí prichádzajú do kontaktu s deťmi prvý krát, tiež rodičom, ktorý chcú zlepšiť komunikáciu so svojim dieťaťom s AS, ale tiež už učiacim pedagógom, ako inšpiráciu zapojiť hru do bežného výchovno- vzdelávacieho procesu počas celého dňa a nielen v ŠKD.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. ATTWOOD, T. 2007. The Complete Guide to Asperger's Syndrome. US. 2007. ISBN 978 1 84310669 2
2. BARON-COHEN, S. 2009. Duševná slepota- Nevidieť do mysle. Esej o autizme a teórii mysle. Bratislava. 2009. ISBN 978-80-89111-42-8
3. BĚLOHLÁVKOVÁ, L. 2012. Rozvoj sociálních dovedností. Metodika práce u lidí s Aspergerovým syndromem. Praha. 2012.
4. ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. a kol. 2012. Edukačně- hodnotící profil dítěte s poruchou autistického spektra (do 7 let). 2012. Praha
5. MARTINKOVÁ, M. 2013. Sociálne vzdelávanie žiakov s Aspergerovým syndrómom. Bratislava. 2013. ISBN 978-80-971304-0-4
6. RIFFLE, P. 2007. Asperger Syndrome in the Inclusive Classroom. Advice and Strategies for Teachers. US. 2007. ISBN 9781 84310 840 5
7. THOROVÁ, K. 2007. Výjimečné děti. Aspergerův syndrom. Praha. 2007.

Internetové zdroje

http://www.picstopin.com/531/sad-faces-colouring-pages/http:%7C%7Cwww*claudiaciuta*com%7Cwp-content%7Cuploads%7C2010%7C10%7Cen-coloring-pictures-pages-photo-facial-expressions-p8896*.jpg/

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Tabuľka č. 1 Tajomná nádoba

Príloha 2 Tabuľka č. 2 Výmena rolí- Ako som sa cítil...

Príloha 3 Tabuľka č. 3 Čo vidíš na obrázku?

Príloha 4 Tabuľka č. 4 Budovy

Príloha 5 Obrázok č. 1 Čo vidíš na obrázku?

Príloha 6 Obrázok č. 2 Čo vidíš na obrázku?

Príloha 7 Obrázok č. 3 Čo sa deje na obrázku?

Príloha 8 Obrázok č. 4 Tváre

Príloha 9 Obrázok č. 5 Ako sa dnes cítim

Príloha 1 Tabuľka č. 1 Tajomná nádoba

Ciel'ová skupina	Názov komunikačnej hry a aktivity	Ciel' komunikačnej hry a aktivity	Pomôcky potrebné pri komunikačnej hre a aktivite
Deti v predškolskom veku, 1. stupeň ZŠ	Tajomná nádoba („rozmravovací a hra“)	<ul style="list-style-type: none">- Naučiť sa všímať si svoje okolie a spolužiakov- Spoznať sa navzájom so spolužiakmi- Objavovať nové veci- Naučiť sa odhadovať vhodnosť zadávania úloh pre niekoho iného	Nádoba, do ktorej nevidno (napr. box na hračky prekrytý šatkou), 4 osobné veci každého hráča, 3.a viac hráčov

Prameň: vlastná tvorba

Príloha 2 Tabuľka č. 2 Výmena rolí - Ako som sa cítil ...

Cieľová skupina	Názov komunikačnej hry a aktivity	Cieľ komunikačnej hry a aktivity	Pomôcky potrebné pri komunikačnej hre a aktivite
Deti v predškolskom veku, 1. stupeň ZŠ	Výmena rolí- Ako som sa cítil...	<ul style="list-style-type: none"> - Naučiť sa všímať si svoje okolie a spolužiakov, ich pocity - Spolupracovať navzájom so spolužiakmi - Objavovať nové situácie - Naučiť sa odhadovať vhodnosť reakcií - vedieť čítať gestá, mimiku tváre 	Nádobka na lístky Lístky so situáciami Čisté lístky Písacie potreby 2.a viac hráčov

Prameň: vlastná tvorba

Príloha 3 Tabuľka č. 3 Čo vidíš na obrázku?

Ciel'ová skupina	Názov komunikačnej hry a aktivity	Ciel' komunikačnej hry a aktivity	Pomôcky potrebné pri komunikačnej hre a aktivite
Deti v predškolskom veku, 1. stupeň ZŠ	Budovy	<ul style="list-style-type: none"> - Naučiť sa všímať si svoje okolie, budovy, v ktorých sa pohybujeme denne - Spolupracovať navzájom so spolužiakmi - Objavovať nové situácie - Naučiť sa odhadovať vhodnosť reakcií - Zodpovednosť za zverenú úlohu - Koordinačné zručnosti 	Penové zostavy alebo kocky 2. a viac hráčov

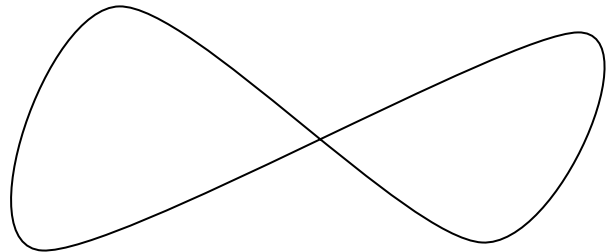
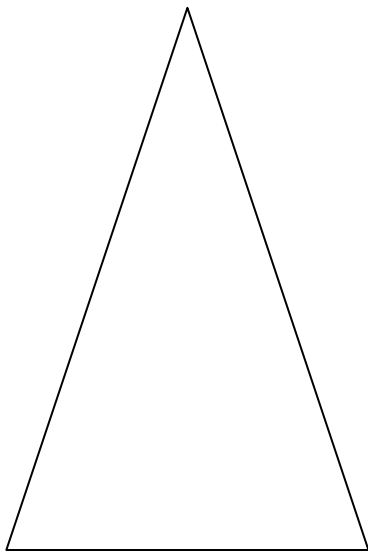
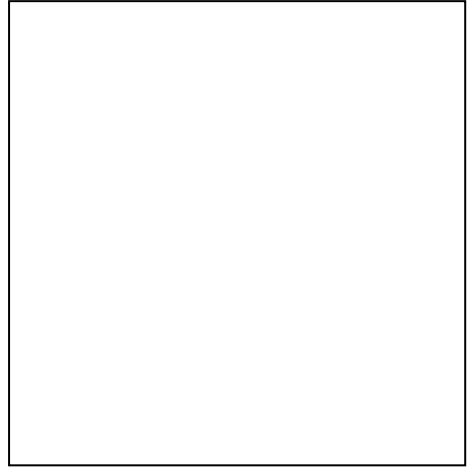
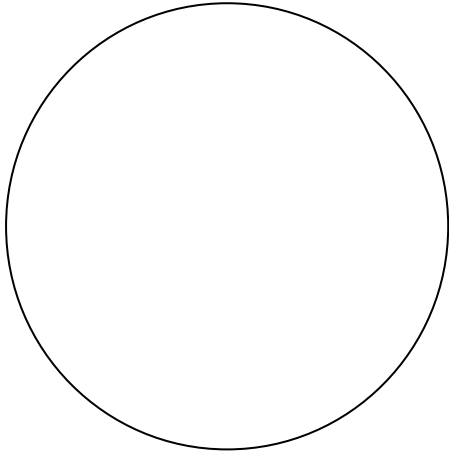
Prameň: vlastná tvorba

Príloha 4 Tabuľka č. 4 Budovy

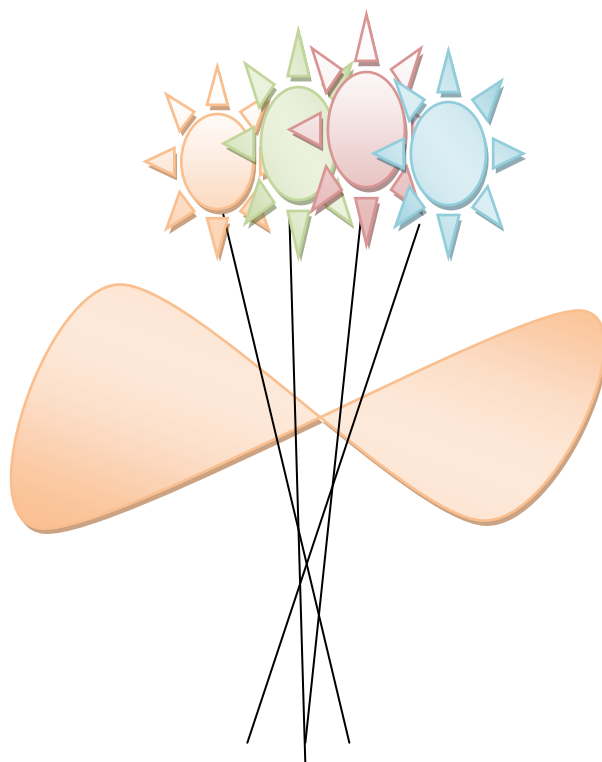
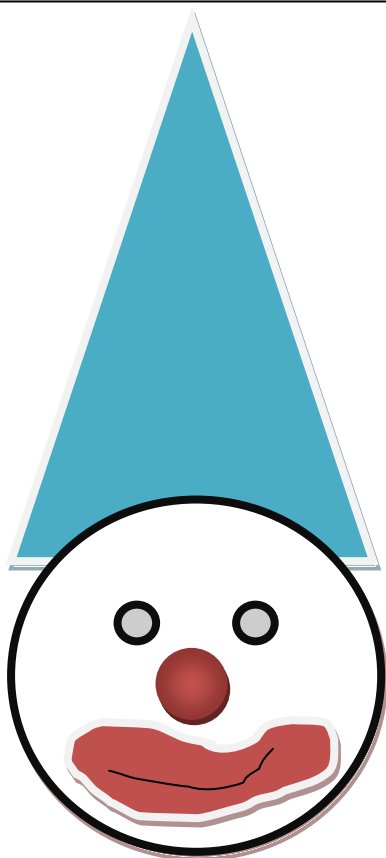
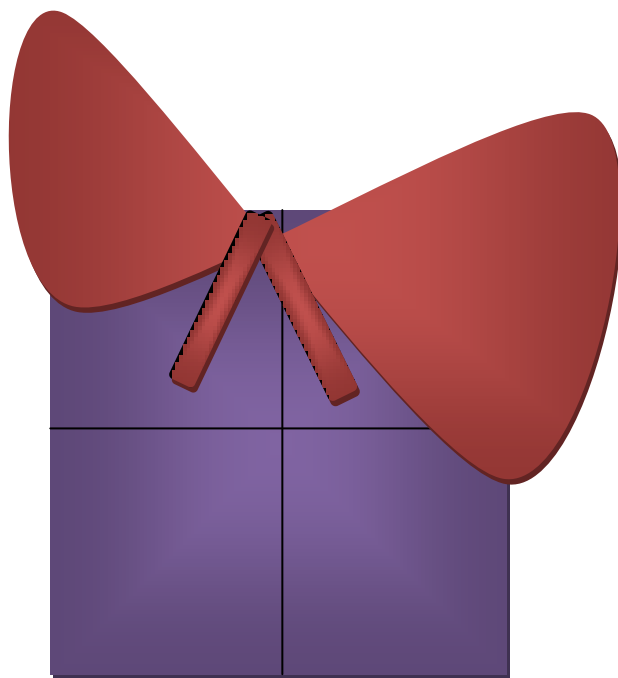
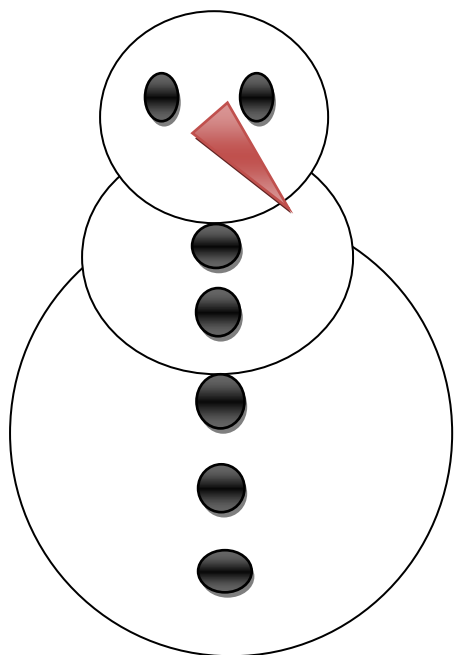
Cieľová skupina	Názov komunikačnej hry a aktivity	Cieľ komunikačnej hry a aktivity	Pomôcky potrebné pri komunikačnej hre a aktivite
Deti v predškolskom veku, 1. stupeň ZŠ	Budovy	<ul style="list-style-type: none">- Naučiť sa všímať si svoje okolie, budovy, v ktorých sa pohybujeme denne- Spolupracovať navzájom so spolužiakmi- Objavovať nové situácie- Naučiť sa odhadovať vhodnosť reakcií- Zodpovednosť za zverenú úlohu- Koordinačné zručnosti	Penové zostavy alebo kocky 2. a viac hráčov

Prameň: vlastná tvorba

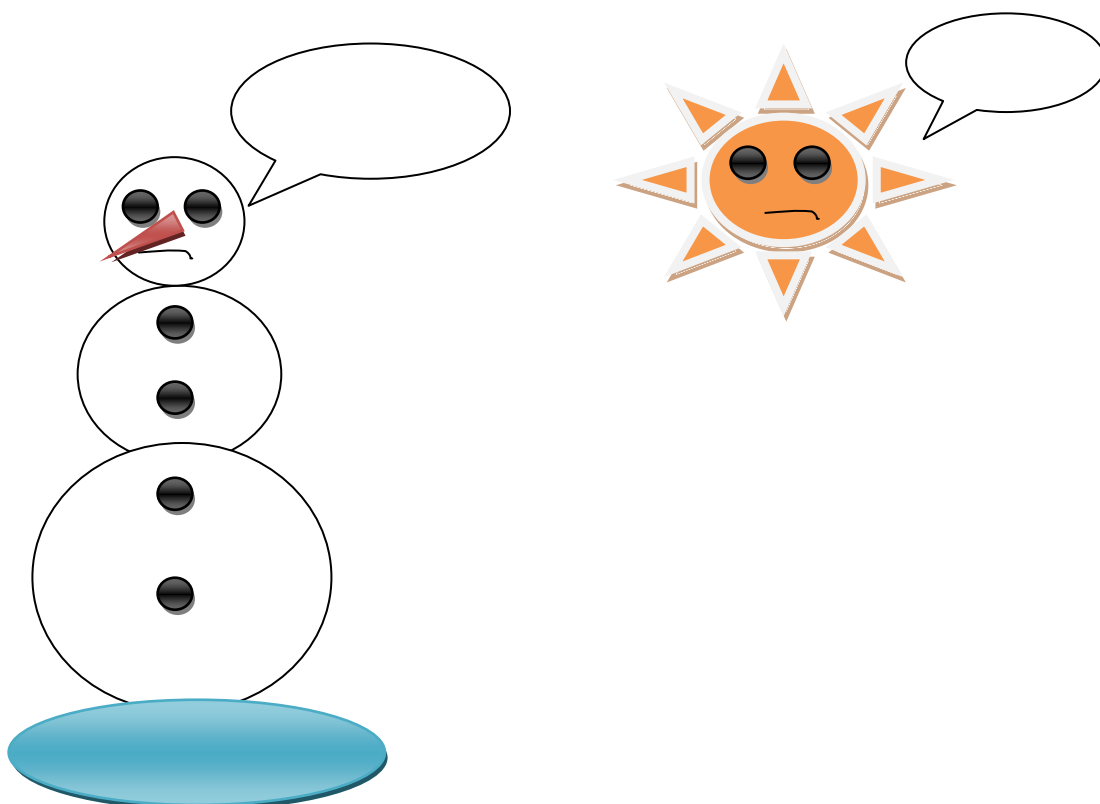
Príloha 5 Obrázok č. 1 Čo vidíš na obrázku?

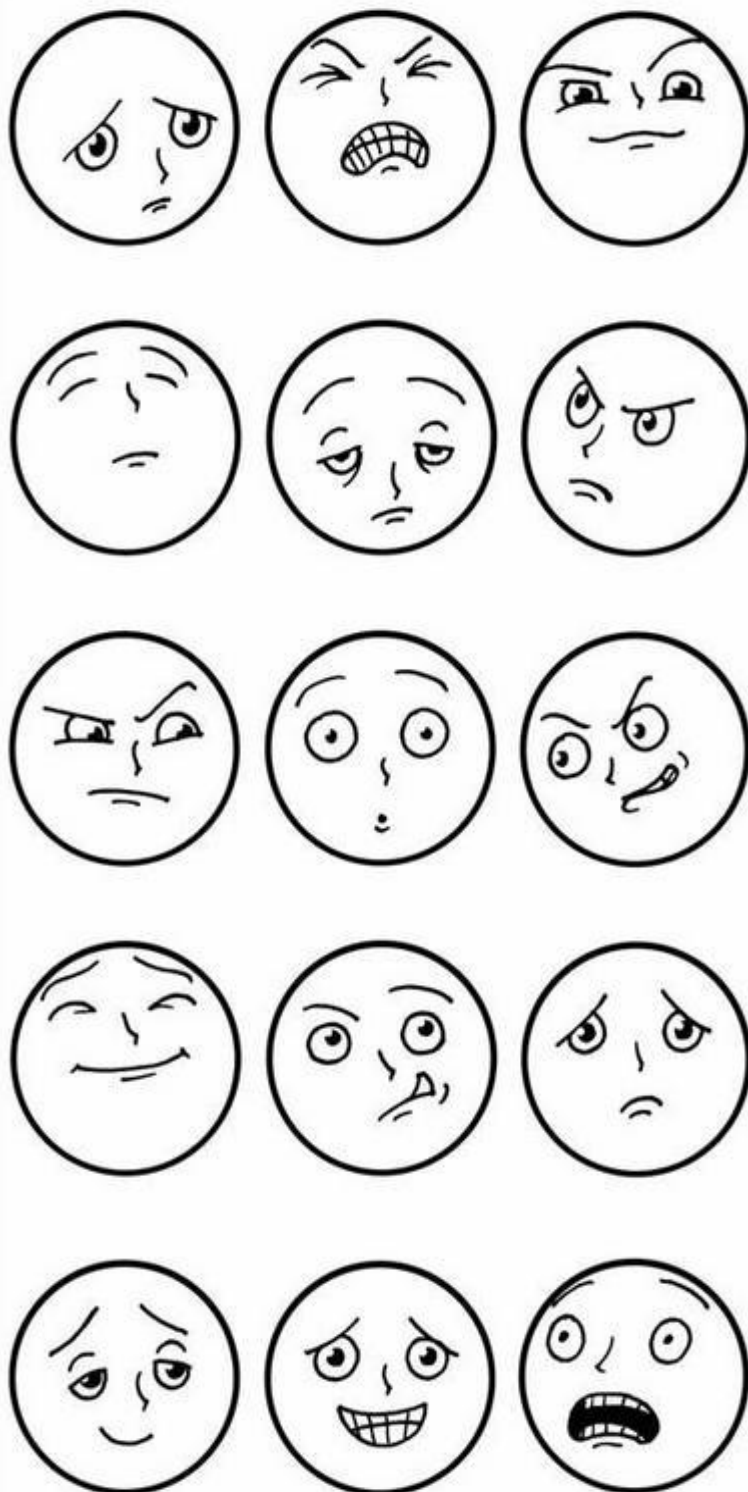

Príloha 6 Obrázok č. 2 Čo vidíš na obrázku?

Príloha 7 Obrázok č. 3 Čo sa deje na obrázku?

Príloha 9 Obrázok č. 5 Ako sa dnes cítim

